

poglavlja, a posebno se prikazuje tursko otvaranje zapadnoj Europi na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, te njegovi odrazi u Bosni. Pored toga, peta knjiga donosi niz znanstvenih biografija istaknutih hrvatskih prirodoslovaca, filozofa i kulturnih djelatnika. Spominju se i opisuju: Tomaš Mikloušić, Antun Rožić, Ambroz Matić, Nikola Hadžić, Ivan Luka Garanjin, Marko Antun Horvatović, braća Mitterpacher, Josip Franjo Domin, Franjo Bruna, Mirko Danijel Bogdanić, Ivan Pašković, Anton Mario Lorgna i drugi.

Zaključno se može kazati da ova serija knjiga, koja donosi obilje novih autorovih istraživanja, predstavlja veliko obogaćenje dosadašnjih spoznaja o razvoju znanosti i prirodne filozofije Hrvata. Zanimljiva je širemu krugu akademski obrazovanih čitatelja, jer povezuje danas odvojena humanistička i prirodoslovna područja. Ukazuje na zajedničko polazište te podsjeća na ključnu ulogu matematike, fizike i filozofije u nastanku moderne znanosti, vjerojatno najvažnijega događaja u nastanku modernoga društva. Ove knjige izvrsno su štivo ne samo za znanstvenike, nego i studente, posebice one koji započinju istraživati vlastito nasljeđe. Opsežnim znanstvenim istraživanjima autor pokazuje da povijest znanosti nije dokolica za erudite. Kroz svoje tekstove iz povijesti znanosti u Hrvata autor uspješno uspostavlja poveznice prema drugim kulturnim i civilizacijskim razvojem, primjerice islamskom. Premda je znanost univerzalna, ovaj niz knjiga koje cjelovito prikazuju znanstvenu baštinu u Hrvata također odražava misao da je ona kao segment kulturne baštine ujedno i važan dio našega nacionalnoga identiteta. Objavlivanjem ovoga niza knjiga naša kulturna sredina po prvi puta dobiva jedinstvenu sintezu povijesti znanosti i prirodne filozofije.

Marijana Borić

Ivan Koprek (ur.), *Nepotizam, sukob interesa i poslovna etika*. Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 2018, 204 str.

Najnoviji zbornik radova Centra za poslovnu etiku, koji djeluje pri Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, izišao je iz tiska u listopadu 2018. u biblioteci Munus. Knjiga donosi četrnaest priloga koji su bili izlagani 24. veljače 2018. na simpoziju Centra s temom *Nepotizam, sukob interesa i poslovna etika*. Ta tema o kojoj se govorilo i raspravljalo aktualna je uvijek, a u našim prilikama i više nego zanimljiva, pa je privukla kao i do sada različite profile zainteresiranih: pravnike, ekonomiste, politologe, filozofe, teologe, studente i dr.

Na samom početku pravnica Ivana Đuras *Formalni okvir sukoba interesa* prikazala je pravne aspekte sukoba interesa. Autorica navodi da pojam sukoba interesa, koji svakako uključuje i nepotizam kao jedan od svojih pojava oblika, obuhvaća niz različitih životnih situacija u kojima se može zateći pojedinac u trenutku preuzimanja neke javne/državne dužnosti ili tijekom njezina obnašanja. Đuras navodi Konvenciju Ujedinjenih naroda o suzbijanju korupcije, koja je usvojena 2003. godine i koja je za Republiku Hrvatsku na snazi od 2005. godine. Nadalje, autorica navodi pravne akte, odnosno zakone koji se tiču navedene problematike. Članak donosi i legislativu sprječavanja sukoba interesa i ustavnosudsku praksu te analizira predmete prethodno razmotrene pred Povjerenstvom za odlučivanje o sukobu interesa i upravnim sudovima.

U tekstu *Nepotizam, kronizam i favorizam te njihove posljedice* Nediljka Rogošić objašnjava navedene pojmove i iznosi posljedice koje oni mogu imati u javnom sektoru. Autorica naglašava da svrha rada nije kritički osvrt na te pojave, nego poticaj za podizanje etičnosti

u našoj zemlji na visoku razinu, kako u privatnom, tako i u javnom sektoru.

U prilogu pod naslovom *Kriza liderstva i kroni-kapitalizam* autorice Ratka Jurković i Matea Jambrešić prikazuju odrednice kroni-kapitalizma, nepotizma i kronizma te objašnjavaju kako su oni utkani u same temelje socijalizacije budućih lidera. Također, prikazan je kontekst i sadržaj obrazovanja koji od mnogih lidera današnjice stvara uskogrudne specijaliste, nesposobne za dugoročni održivi razvoj svojih organizacija, te se zaključno navodi kako je takav vrijednosni sustav, tj. kriza liderstva, doveo do mnogobrojnih kriza, koje su uzrokovale propast mnogih banaka u svijetu.

Četvrti po redu tekst *Privatno vlasništvo, obiteljsko poslovanje i nepotizam* autora Ivana Kopraka na početku ukazuje na to da ne treba dvojititi da je pogubnost nepotizma kudikamo veća u javnom sektoru nego u privatnoj sferi rada, osobito u obiteljskim poduzećima. Koprak spominje Adama Belowa, koji pragmatično hvali nepotizam te tvrdi da smo svi »rođeni s genom nepotizma«. Autor ističe da u javnoj sferi ili u društvenom životu to sigurno nije tako, jer tu je nepotizam u zoni kršenja pravde i pravednosti, pa u tom smislu odnos prema nepotizmu stavlja u kontekst razmišljanja o privatnom vlasništvu i obiteljskom poslovanju. O nepotizmu izvan obiteljske zajednice ili „društvenom nepotizmu“ autor iznosi etičku prosudbu te kaže da je on u uskoj korelaciji s drugim neetičkim, koruptivnim i kriminalnim praksama u društvu, kako u svijetu, tako i u nas.

U tekstu *Obitelj u uredu: Je li moguće moralno opravdati nepotizam?* Anita Calvert kaže da se treba odmaknuti od preuranjenih predrasuda jer je to temeljno moralno-filozofsko načelo, i ukazuje na to da se društvene pojave s etiketom primjerice „negativno“ moraju ponajprije razumski analizirati. Autorica navodi dvije teze: razumijevanje učestalosti pojave nepotizma

i misaoni eksperiment u ime javnog opravdanja zapošljavanja na osnovi argumenta srodstva. Članak daje uvid u argumente o opravdanju nepotizma, ali ne izostavlja činjenicu da je nepotizam često nedvosmisleno nemoralan čin s razornim posljedicama za osobu nepovlaštena položaja.

O etničkom nepotizmu piše Dajan Topalović u svojem tekstu *Veza etničkog nepotizma i etničkih sukoba*. Autor kaže da etnički nepotizam kao takav ne razjašnjava uzrok i izvor etničkih sukoba, nego tom teorijom neki teoretičari pokušavaju odgovoriti na pitanje zašto se toliko interesnih sukoba u društvu odigrava baš između etničkih skupina. Nadalje, autor navodi da je izvor svih interesnih sukoba neizbježna borba za deficitarne resurse, a etničkim nepotizmom može se donekle objasniti zašto se ta borba i dalje vodi između etničkih skupina u većini etnički heterogenih društava.

Maja Žitinski o nepotizmu govori u svojem tekstu *Zašto je nepotizam neetičan*. Spominje filozofe kao što su Kant, Nietzsche, Freud, Fromm, Heidegger. Ističe Kantov nauk iz kojega slijedi poruka: »što je više naklonosti, to je manje etičnosti«, na kojega nadovezuje Nietzschea koji kaže: »najnepravedniji smo prema onima koji nas se nimalo ne tiču«. Nadalje spominje i suvremene etičare i izdvaja misao Reimana: »kad bi brižnost prema drugima bila zasnovana samo na osjećaju kao psihološkoj posljedici identifikacije, takva sirova činjenica još ne bi bila opravdana moralnim razlogom«.

Mikolaj Martinjak u svojem prilogu *Mitologija, gnosticizam i stoičko načelo oikeiosis kao temelj nepotizma* prikazuje sličnosti koje se nalaze u staroj grčkoj mitologiji, gnostičkim mitovima o padu Sofije te stoičkog načela bliskosti *oikeiosis* kao temelja terminu nepotizam. Martinjak spominje klasičnu grčku mitologiju, hebrejsku i ostale mitologije staroga svijeta, gnostički mit o padu Sofije, te nakon toga uspoređuje pojmove *oikeiosis* i

nepotizam. Zajedničko je tim mitovima veza s obiteljima i međuobiteljski odnosi koje je čovjek u različitim vremenima pokušao tumačiti na različite načine. Nadalje kaže da je ključno pitanje za 21. stoljeće hoćemo li i dalje stvarati nove mitove o pojedincima i pojedinim obiteljima te samim time ustrajati u njihovu nepotizmu, ili ćemo se odlučiti i odvažiti ponovno otkriti *apokastasis* i transcenciju u želji za boljim svijetom.

Članak *Nepotizam i sustav vrijednosti* autora Josipa Milića donosi zanimljive činjenice i teze o uzrocima nepotizma na našim područjima u bliskoj povijesti, odnosno od 15. stoljeća pa sve do 20. stoljeća na prostorima Bosne i Hercegovine. Za nepotizam Milić kaže da je izopačeno obiteljsko potpomaganje, i zaključuje da za optimizam, u smislu promjene na bolje, argumenata ne pronalazi.

Državni poslovi i rodbinske veze: Neki primjeri nepotizma u Starom zavjetu naslov je teksta kojeg je napisao Taras Barščevski. Na samom početku autor tvrdi kako cijelu Bibliju možemo promatrati kao „obiteljsku knjigu”. Potkrjepljujući citatima iz knjige Postanka, Barščevski opisuje klijentelizam u Starom zavjetu, pa navodi kao primjere priču o Josipu i njegovoj braći, odnos Šaula i Abnera, opširno piše o Davidu i njegovim nasljednicima, te o Nehemiji i Hananiji. Barščevski zaključuje da vladarsko favoriziranje obitelji na štetu drugih donosi ne samo kratkotrajne povlastice, nego i dugoročne konflikte, mržnju pa i osvetu. Ističe također da su potrebne osobne profesionalne kompetencije i moralne vrline i nadasve osobni odnos prema Bogu, koji se izražava u svijesti („strah Božji”) da obnašanje tako visokih dužnosti u upravljanju državom mora uključivati i Onoga koji je „stvorio sve narode”.

U tekstu pod naslovom *Incidencija nepotizma u biblijskom kontekstu Staroga i Novoga zavjeta* Danijel Časni, između ostalog, navodi novozavjetni primjer ne-

potizma iz Evandjelja po Mateju o majci Zebedejevih sinova, koja je agitirala kod Isusa za svoja dva sina. U tom činu, kaže autor, možemo vidjeti istovjetnost sa sličnim događajima u današnjem društvu jer mnogi kada dođu na vlast, počinju se zauzimati za svoje, tako što se počinju uspoređivati i misliti da su bolji od drugih i da zavrjeđuju bolje položaje. Autor dalje navodi neke primjere nepotizma u protestantskom svijetu. U SAD-u mnoge megacrke imaju vodstva koja su svoje pozicije „naslijedila” od svojih očeva. Djeca crkvenih službenika često svoju poziciju doživljavaju kao hod po rubu oštrice, s jedne strane favorizma i s druge strane diskriminacije. Časni zaključuje da je nepotizam obilježje vremena u kojem djeluje današnje društvo. Naglašava da se poziv u Božju službu temelji na njegovoj milosti, a ne na ljudskim simpatijama.

Mislav Ilić u dvanaestom po redu prilogu pod naslovom *Nepotizam i protestantska etika* iznosi analiziranje europskih zemalja te ističe činjenicu da su zemlje koje su najmanje pogođene ili su se najbrže oporavile od posljednje svjetske gospodarske krize upravo zemlje s protestantskim povijesnim nasljedem. Zatim autor donosi primjer usporedbe u kršćanstvu vezano za opraštanje grijeha. Način na koji se grijesi opraštaju ima utjecaj na odnos prema grijehu, a sukladno tomu i na odnos prema korupciji. U protestantizmu osoba je spašena samo po vjeri, što dovodi do dubokog osobnog preispitivanja te vjere u svim područjima života pojedinca, a odgovornost za grijeh u katolicizmu prebačena je na Crkvu kroz sakrament ispovijedi. U nastavku autor postavlja pitanje zašto je korupcija ili zlouporaba javnog dobra u privatne svrhe manje raširena u protestantskim zemljama? Odgovor se možda može naći u argumentu da tamo gdje prevladavaju religije koje su više hijerarhijski strukturirane, poput katoličanstva ili pravoslavlja, nositelji funkcija

imaju manje izazove, nego kulture koje su oblikovale egalitarističke ili individualističke religije poput protestantizma.

Ivica Musa u svojem tekstu *Nepotizam i crkva — nekoliko povijesnih crtica* konstatira da je povijest nepotizma u Katoličkoj crkvi zbog nekih razloga nemoguće napisati. No ipak, u svojem prilogu donosi kratku povijest samoga termina *nepotizam*, zatim u tom kontekstu iznosi neke zanimljivosti o Rimskoj kuriji. Piše također o karakteru kurijalnog nepotizma, pa postavlja pitanje zašto je baš kardinalski zbor iznjedrio instituciju kardinala nećaka i stoljećima je tolerirao, odnosno je li drukčija situacija bila i u drugim bitnim crkvenim strukturama. Nadalje, Musa kaže da se može postaviti i pitanje odakle potreba papa da se oslanjaju na članove rodbine u obnašanju papinske vlasti. Autor tvrdi da je papinski nepotizam zapravo u znatnoj mjeri u konačnici prilično kontroliran. Na kraju zaključuje da ukidanjem takve prakse oblici favoriziranja i nepotizma u raznolikim oblicima nisu prestali biti napast u djelovanju Katoličke crkve.

Posljednji tekst u zborniku pod naslovom *Ekonomsko-poduzetnički vidik nepotizma* napisao je Tomislav Bunoza. Objašnjavajući pojam mentaliteta, analizira se čovjek u nepotizmu, pa preko pojma menadžera autor dolazi do usporedbe etike i ekonomije. Autor zaključuje da je svakako potreban interdisciplinarn pristup te da nijedan čovjek nije otok i koju god od individua promatrali uvijek je ona u odnosu s drugim ljudima.

I ovaj zbornik, kao i svi prethodni, ukazuje na cilj kojemu Centar za poslovnu etiku stremi, a to je da se na pozadini tzv. *philosophia perennis* potiče svestrani dijalog, između društveno-humanističkih i prirodno-tehničkih znanosti, dijalog između znanosti i vjere, te dijalog među religijama. To su pokazali i potvrdili i ovogodišnji ugledni autori.

Rozalija Bregović Pračić

Pero Vidović, *Isus je Ja–jesam: Izabrane biblijske teme*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2018, 476 str.

U opsežnoj knjizi od 476 stranice Pero Vidović, poznati bibličar i pisac brojnih znanstvenih i stručnih članaka, obrađuje biblijski revelacijski izričaj Ja–jesam, koji je, prema riječima autora »u izvjesnoj mjeri zapostavljen u biblijskoj znanosti i didaktici« (str. 15), te razne biblijske teme. Kao što je očevidno iz samoga naslova, knjiga se sastoji od dva dijela. Prvi dio (str. 24–198) obuhvaća samo jednu temu, Isusova (i Božja) objavljivanja oblikom Ja–jesam, a sadrži 7 članaka. Struktura drugoga dijela knjige (str. 199–424) određena je cijelim spektrom biblijskih starozavjetnih i novozavjetnih tema te sadrži 14 članaka. Kao što je vidljivo iz tako velikoga broja članaka, knjiga je bogata sadržajem koji mogu čitatelju približiti i dati bolji uvid u razumijevanje pojedinih biblijskih tema i uvesti ga u povijesni i misaoni svijet teksta. Vrijedno je istaknuti da je Vidović u drugom dijelu knjige našao mjesta i za jedan članak o rukopisima sa sjeverozapadne obale Mrtvog mora. Koliko je to zanimljivo i uvijek aktualno pitanje od otkrića svitaka u kumranskim špiljama, o tome svjedoči i činjenica da je o Kumranu i o identitetu kumranske zajednice napisano u svijetu veoma mnogo dobrih i manje dobrih djela i članaka, koji s jedne strane služe za razmišljanje i za poniranje u tajne, a s druge strane potiču na ozbiljni studij biblijske pouke sadržane u kumranskim apokrifnim spisima, biblijskim komentarima i spisima kumranske sljedbe, posebice za stručno istraživanje predmasoretskoga teksta. Naime, podatci dobiveni iz kumranskih rukopisa bacili su novo svjetlo na povijest hebrejskoga jezika i hebrejskoga suglasničkoga alfabeta.

U predgovoru knjige autor čitatelju daje korisne podatke o svojoj knjizi: